

Debatteren kun je leren: een doorlopende leerlijn

Wie boeiend vertelt, vlot presenteert en overtuigend overkomt, scoort al snel punten bij zijn publiek. Maar kan elke leerling een goede spreker worden? Voor die uitdaging staat menig docent Nederlands die zijn leerlingen de beginselen van overtuigend spreken wil bijbrengen. In het voortgezet onderwijs is spreekvaardigheid op veel scholen een ondergeschoven kindje en er is beperkt wetenschappelijk onderzoek gedaan naar hoe mondelinge taalvaardigheid in het voortgezet onderwijs het beste kan worden onderwezen (Wurth e.a. 2016). In *Het schoolvak Nederlands opnieuw onderzocht* (Bonset & Braaksma 2008) komt naar voren dat we weinig weten over hoe docenten mondelinge taalvaardigheid onderwijzen en hoe leerlingen deze vaardigheid het beste leren.

De eindtermen voor havo en vwo zijn beknopt als het om mondelinge taalvaardigheid gaat. Ze bevatten drie aspecten waaraan moet worden voldaan:

1. het verwerken en verwerven van informatie;
2. het adequaat verstrekken van die informatie;
3. het geven van feedback op sprekers of gesprekspartners.

De drie aspecten zijn goed te koppelen aan andere vaardigheden. Door vaardigheden te integreren, kun je meer tijd maken voor spreekvaardigheid. Het schoolvak Nederlands moet meer gericht zijn op de integratie van kennis en vaardigheden (Bax 2018).

Hoe docenten de verschillende vaardigheden onderwijzen en in welke verhouding, is niet wettelijk voorgeschreven. Wel bestaat onder docenten onvrede over de disbalans die er is bij het schoolvak Nederlands: veel tijd en energie gaat verloren aan leesteksten oefenen en lezen bepaalt minimaal 50% van het eindcijfer (De Vries & Brackmann 2018). Heel vreemd is het niet dat spreekvaardigheid dan in de verdrukking komt.

In onze workshop op de HSN-conferentie houden we, desondanks, een pleidooi voor een doorlopende leerlijn 'mondelinge taalvaardigheid'. Door verschillende vaardigheden te combineren, kunnen we op onze school veel aandacht geven aan mondelinge taalvaardigheid. We koppelen spreken aan lezen, schrijven en argumenteren. Leerlingen leren presenteren, discussiëren en debatteren. Daarbij leren ze betrouwbare bronnen te zoeken en te gebruiken en hun mening te onderbouwen. Aandacht besteden aan mondelinge taalvaardigheid omvat in onze lessen veel meer dan alleen maar spreken: het is tevens werken aan academische vaardigheden en kritisch leren denken.

In een doorlopende leerlijn werken we vanaf havo-/vwo-3 tot en met havo-5 en vwo-6 toe naar de eindtermen die gesteld worden voor het domein 'mondelinge taalvaardigheid', waarbij we als slotopdracht kiezen voor een parlementair debat. In de leerlijn besteden we expliciet aandacht aan het overwinnen van spreekangst, het integreren van de verschillende taalvaardigheden en de rol van (*peer*)feedback.

In de derde klas ligt de focus op het goed voorbereiden, opbouwen en houden van een presentatie. De basisbeginselen van presenteren komen daarbij aan de orde. De docent reikt (eenvoudige) taalkundige onderwerpen aan waaruit gekozen kan worden en waarbij bijvoorbeeld 'de Taalcanon' als startpunt kan worden genomen. In de vierde klas oefenen leerlingen het presenteren op een hoger niveau. Literatuur en spreekvaardigheid worden dan gekoppeld: ze lezen een literair werk in groepjes en geven een gestructureerde presentatie. Leerlingen worden betrokken bij het geven van feedback door middel van een *rubric*. Aan het eind van het jaar volgt een Lagerhuisdebat, waarbij leerlingen elkaar becijferen en feedback geven.

In de vijfde en zesde klas maken we op het Calvijn College de overstap naar een parlementair debat: een gestructureerde vorm van debatteren, waar de inhoud van de

argumentatie meer tot zijn recht komt. Leerlingen werken stapsgewijs toe naar het houden van een volledig debat in kleine groepen van drie leerlingen. Leerlingen ontwikkelen daarbij niet alleen hun presentatietechniek, maar leren ook om inhoudelijke argumenten goed te beredeneren en met feiten te onderbouwen, die gebaseerd zijn op betrouwbare bronnen. Verder leren ze hun boodschap scherp te verwoorden, zowel mondeling (debat) als schriftelijk (betoog). Immers, niet alleen wat je zegt, is van belang, maar ook het *framen* van je boodschap draagt bij aan overtuigingskracht. Geoefende sprekers worden steeds meer uitgedaagd om hun boodschap te versterken met stijlfiguren en beeldspraak.

Ten eerste is het van belang dat leerlingen zelfvertrouwen opdoen voordat zij voor een klas een presentatie of een debat houden. Leerlingen zijn immers vanaf hun vijftiende levensjaar gevoeliger voor kritiek. Zij gaan daardoor meer spreekangst ervaren (Wurth e.a. 2016). Door in de les de oefeningen uit te voeren die verschillende aspecten van de presentatietechniek en de argumentatieve vaardigheden dekken, leren leerlingen in een veilige setting omgaan met feedback op hun presentatietechniek. Ook doen zij zelfvertrouwen op bij het spreken (Van Grieken e.a. 2011). Tijdens een deeloefening is het uitgangspunt dat alle leerlingen in de les spreken, in kleine groepjes of één-op-één.

Ten tweede is het van belang dat leerlingen hun grenzen verleggen.

Ten derde is veiligheid en respect voor iedereen een voorwaarde. Door deze deeloefeningen wennen leerlingen aan hun positie als spreker.

Onderzoek wijst uit dat, naast oefening, ook goed gegeven feedback stimulerend kan werken in het leerproces van de (angstige) leerling. Daarom is het van belang dat de feedback niet gericht is op de persoonlijkheid, maar op de prestatie van de leerling. Ook als leerlingen elkaar feedback geven, is dat een aandachtspunt. Daarom maken we op het Calvijn College gebruik van *rubric*formulieren. Via deze formulieren maken we voor leerlingen inzichtelijk waar zij nu staan in hun leerproces en welke volgende stap zij kunnen nemen. Zo draagt feedback effectief bij aan het leerproces (Hattie & Timperley 2007).

De feedback bij mondelinge taalvaardigheid wordt gegeven op de presentatietechniek en op de inhoud. Leerlingen leren bij alle spreekopdrachten feedback op elkaars presentatie te geven, waardoor ze ook leren om met kritiek om te gaan. Respect, veiligheid en een goede coaching van de docent zijn hierbij belangrijke randvoorwaarden.

Veel van onze oud-leerlingen geven aan niet alleen veel geleerd te hebben, maar ook plezier te hebben beleefd aan goed leren spreken en schrijven bij het vak Nederlands. Onze oud-leerlingen (havo/vwo) krijgen in het tweede jaar van hun studie een enquête toegestuurd waarin gevraagd wordt hoe ze terugkijken op hun opleiding in het havo/vwo en bij welke vakken ze vaardigheden opdeden waar ze bij hun verdere stu-

die in het hbo of wo veel profijt van hebben. De afgelopen jaren werd Nederlands steevast genoemd als een van de vakken waar ze veel profijt van hadden. Met name op het gebied van ‘debatteren’, ‘presenteren’ en ‘schrijven’ bleken veel leerlingen een voor-sprong te ervaren op medestudenten. Ook geven ze vaak aan dat ze bij Nederlands kritisch hebben leren denken en goed weten hoe je je mening moet onderbouwen. De positieve geluiden over het vak Nederlands lijken tegenstrijdig met de landelijke berichtgeving over het schoolvak Nederlands: het zou saai en inhoudsloos zijn (Prinsen, Witte, & Suhre 2018).

Door mondelinge taalvaardigheid volwaardig deel te laten uitmaken van het curriculum, laten we zien dat we ‘presentatievaardigheden’ en ‘argumenteren’ belangrijke onderdelen van het schoolvak Nederlands vinden. In de praktijk zien we dat bijna alle leerlingen erin slagen om te spreken zonder te worden belemmerd door spreekangst. De deeloefeningen en schoolexamenonderdelen hebben hen geholpen te groeien als spreker. ‘Mondelinge taalvaardigheid’ is bij ons dan ook net zo’n belangrijk domein als de domeinen ‘leesvaardigheid’, ‘schrijfvaardigheid’, ‘argumentatieve vaardigheden’ en ‘literatuur’.

Referenties

Artikelen, boeken en rapporten

- Bonset, H. & M. Braaksma (2008). *Het schoolvak Nederlands opnieuw onderzocht, Een inventarisatie van onderzoek van 1997 tot en met 2007*. Enschede: SLO.
- Braet, A., T. Braet & L. Schouw (1998). *Effectief debatteren: argumenteren en presenteren over beleid*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Grieken, R. van, A. Noordhuis & D. Piras (2011). *Debatteren om te winnen: de kunst van het overtuigen*. Zaltbommel: Haystack.
- Hattie, J. & H. Timperley (2007). “The power of feedback”. In: *Review of Educational Research*, 77 (1), p. 81-112.
- Jansen, M. & M. Boogaard (2012). *Alles wat je altijd al had willen weten over taal. De taalcanon*. Amsterdam: Meulenhoff.
- Meesterschapsteams Nederlands (2018). ‘Visie op de toekomst van het curriculum Nederlands’. Online raadpleegbaar op: <https://nederlands.vakdidactiekgw.nl/wp-content/uploads/sites/4/2018/02/Visie-Curriculum-Nederlands-Meesterschapsteams-1.5-definitief.pdf>.
- Prinsen, S., T. Witte & C. Suhre (2018). “Imago en inhoud van het schoolvak Nederlands”. In: *Levende Talen Tijdschrift*, 19 (3), p. 26-35.
- Vries, M. De & C. Brackmann (2018). ‘Advies Examen Nederlands Leesvaardigheid’.

Utrecht: College voor Toetsen en Examens.

Wurth, J., J. de Jong, H. Hulshof, E. Tigelaar & W. Admiraal (2016). “Naar een betere mondelinge taalvaardigheid, het belang van feedback!”. In: A. Mottart & S. Vanhooren. *Dertigste Conferentie Onderwijs Nederlands*. Gent/Dronen: Skribis, p. 284-288.

Websites

- www.debatinstituut.nl
- www.debatunie.nl
- www.schooldebatteren.nl